

Geliş Tarihi:03.10.2018
Kabul Tarihi:02.12.2018
SPORMETRE, 2018,16(4),275-287
DOI: 10.1501/Sporm_0000000410

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI: ANKARA'DA BALÂ İLÇESİ ÖRNEĞİ

Esra YILDIZ¹, Pınar YAPRAK²

¹ Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği A.B.D.

² Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü

Öz: Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor (BES) dersine ilişkin tutumlarını inceleyen çalışmaların sonuçları değişkendir; araştırmalar sıklıkla belirli değişkenlere ilişkin benzer biçimde anlamlı fark bulurken farklı sonuçlar veren araştırmalar da bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin BES dersine yönelik tutumlarının düzeylerini ve bazı değişkenler açısından bu düzeylerde anlamlı fark ($\alpha=0.05$) olup olmadığını incelemektir. Tarama modeliyle gerçekleştirilen araştırmaya Balâ ilçe merkezindeki liselerde öğrenim gören toplam 466 (188 kız, 278 erkek) öğrenci katılmıştır. Bilgi formu ve “Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılarak toplanan verilerin analizleri SPSS-21 ve LISREL-8.8 programlarında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin BES dersine ilişkin tutumları “kararsıza yakın” bulunmuştur. Katılımcılardan (a) erkek öğrencilerin puanları kız öğrencilere göre, (b) Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin puanları ise diğer bazı liselere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, (c) okullarındaki spor alanlarını yeterince kullanabildiğini ifade eden öğrencilerin puanları kısmen kullanabildiğini ve kullanamadığını ifade edenlere göre, (d) her zaman spor yaptığını ve fiziksel aktiviteye katıldığını belirtenlerin puanı “ara sıra”, “nadiren” ve “hiçbir zaman” cevabını verenlere göre ve (e) bir kulüpte bazen spor yapanların puanları hiç yapmadığını belirtenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. İlçede BES dersine ilişkin kararsıza yakın tutum düzeyleri ile bu düzeylerde daha da olumsuz puanlara sahip olan gruplar göz önünde bulundurularak uygun araştırma, uygulama ve politikaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Lise, Serbest Zaman, Tutum, Toplumsal Cinsiyet

HIGH SCHOOL STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS PHYSICAL EDUCATION LESSON: THE CASE OF BALÂ DISTRICT IN ANKARA

Abstract: The results of the studies examining the high-school (HS) students' attitudes towards physical education and sports (PES) lesson vary; while studies often find significant difference regarding specific variables similarly, there are studies provide dissimilar results too. The aim of this research is to examine the levels of HS students' attitudes towards the PES lesson and whether there are significant differences in those levels regarding some variables. A total of 466 students (188 female, 278 male) in HSs of Balâ district participated in this survey study. The data was collected using an information form and the “Attitudes of HS Students towards Physical Education Lesson Scale” and analyzed using SPSS-21 and LISRELL-8.8 programs. The HS students' attitudes towards PES lesson found nearly neutral. The scores were significantly higher in (a) males compared to females, and (b) vocational school of health compared to some other HSs. Moreover, scores were significantly higher in students (c) who expressed that they can adequately benefit from sports facilities than the students who expressed that they can somewhat use or cannot benefit at all from these facilities, (d) who indicate that they always participate in sports or physical activity compared to the ones responded as “occasionally”, “seldom” or “never”, and (e) who participate in sports in a sports club occasionally than the ones never participate. Development of the appropriate research, practice, and policies needed considering the nearly neutral scores towards the PES classes and the groups that even scored lower in the district.

Key Words: Attitude, Gender, High School, Leisure, Physical Education

GİRİŞ

Okullar, çocukların ve gençlerin kendilerini ve belirli kapasitelerini geliştirmeleri için çeşitli deneyimler sunar (Halsey ve Porter, 1963). Genel eğitimin özgün bir bileşeni olan BES programları, içeriğindeki uygulamalar ve kazandırdığı beceriler yoluyla kişinin bir bütün olarak gelişimine katkıda bulunmayı hedefler. Bilişsel, psiko-sosyal ve fiziksel kazanımların sadece teorik olarak değil hareket yoluyla da sağlandığı BES derslerinin katkısı bu yönüyle eşsizdir ve okul eğitim programlarında başka bir alan psikomotor gelişime bu ölçüde katkı sağlayamaz (Wuest ve Bucher, 1999; Akandere ve ark., 2010).

Bununla birlikte diğer derslerin yanında BES programları zaman zaman çeşitli gerekçelerle ihmal edilebilmektedir. Alanın uzmanları, öğrencilerin gelişimlerini ve hayat boyu fiziksel aktiviteye katılım alışkanlıklarını desteklemek için BES ders içeriklerinin ve toplam ders saatlerinin her okulda veya her öğrenci için standart biçimde uygulanmadığına dikkat çekmektedir (Barr-Anderson, 2008; Yaprak ve Amman, 2009; Committee on Physical Activity and Physical Education in the School Environment, Food and Nutrition Board and Institute of Medicine, 2013). Türkiye’de ilk, ortaokul ve liselerde ilgili derslerin Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının (MEB-TTKB) kararları doğrultusunda hazırlanan programlara göre uygulanması beklenmekte, liselerde BES dersi genellikle haftada 2 saat zorunlu ders olarak uygulanmaktadır. Liselerde BES ayrıca, 2 saat “spor ve sosyal etkinlik” seçmeli dersleri kapsamında da yer almıştır. Spor liselerinde ise BES ile ilgili hem seçmeli hem zorunlu daha fazla sayıda ve çeşitlilikte ders bulunmaktadır (MEB-TTKB, 2017). Ancak, bu yıl da olduğu gibi söz konusu programların içeriklerinde güncellemeler yapılmaktadır (MEB-TTKB, 2017-2018).

Öğrencinin BES dersine ilişkin olumlu veya olumsuz tutumları üzerinde kişiye özgü psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik veya politik pek çok faktörün yanı sıra içerik, işleyiş biçimleri ve fiziksel koşullar gibi BES dersine bağlı etkenlerin de belirleyici rolleri olabilir (Luke ve Sinclair, 1991; Tannehill ve Zakrajsek, 1993; Rikard ve Banville, 2006; Barr-Anderson, 2008; Kretschmann ve Wrobel, 2014). Çeşitli nedenlerle öğrencilerin derse ilişkin tutumları daha olumlu hale gelebileceği gibi tersi de mümkündür. Öğrencilerin BES dersine yönelik tutumlarının yanı sıra, bu ders içindeki çeşitli aktivitelere yönelik tutumlarında da farklılık olmaktadır ve bu seçimlerinde öğretmenlerin güçlü rolleri bulunmaktadır (Papanioannou, 1998; Rikard ve Baviile, 2006). Bazı çalışmalar, tüm derslerde öğrencilerin motivasyonunun sağlanması önemli olmakla birlikte öğrencilerin özellikle BES dersini eğlenceli bulduklarını ve dersin kendilerini iyi hissettirdiğini (Solmon ve Carter, 1995; Rikard ve Banville, 2006; Dismore and Bailey, 2011), ayrıca, öğrencilerin BES dersinde beceri öğrenimi odaklı aktiviteleri sağlıkla ilgili olanlara (McKenzie ve ark., 1994; Rikard ve Banville, 2006) veya performans odaklı iklime (Papaioannou, 1995, 1998; Duda, 1996) tercih ettiklerini ortaya koymuştur.

İnsanlar ve şeyler hakkındaki inançlarımızdan doğan tutumlar, sayısız yollarla davranışlarımıza şekil verir ve etkinliklere dâhil olmamızda, hedefler belirlememizde ve nelerden vazgeçeceğimize karar vermemizde belirleyici roller oynar (Rikard ve Banville, 2006). Bu bağlamda, öğrencilerin yaklaşımları hakkında kendi otantik

geribildirimleri olarak değerlendirebileceğimiz içerikler sunma potansiyeli bakımından BES dersine yönelik tutumların araştırılması önem arz etmektedir (Kretschmann ve Wrobel, 2014). Ayrıca, özellikle Türkiye’de ilk ve ortaöğretim düzeyinde BES programlarının sıklıkla güncellendiği bir süreçte belirli bir bölgedeki öğrencilerin BES dersine ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi ve farklı örneklemlerle çalışmalarla karşılaştırılması, hem ilgili literatüre hem de bölgedeki ilgili uygulamaların ve politikaların geliştirilmesine katkı olması açısından önemlidir. Zira literatürde, hem tutum düzeylerine hem de bu düzeylerde cinsiyet, aile gibi çeşitli değişkenlere bağlı anlamlı fark bulma ve bulmama durumuna göre değişen sonuçlar yer almakta, söz konusu ilçe de yapılmış bu yönde araştırmalara ise rastlanmamaktadır.

Bu bağlamda, Ankara ili Balâ ilçe merkezindeki okullarda gerçekleştirilen bu çalışmada, lise öğrencilerinin BES dersine yönelik tutumlarının düzeyleri ve çeşitli değişkenlere göre tutumlarındaki olası farkların incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin tutum düzeylerinde cinsiyet, sınıf, okul türü, yaş, kardeş sayısı, kardeşlerin fiziksel aktivitelere katılım düzeyi, üniversite hazırlık kursuna katılım durumu, okul spor alanlarını kullanım, okul dışı zamanda egzersiz ve spor yapma durumlarına ilişkin ifadeleri ile anne ve babasının eğitim, aktif olarak spor yapma ve ekonomik durumlarına göre anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni, Katılımcılar ve Prosedür

Tarama modeliyle gerçekleştirilen bu araştırmaya Ankara ili Balâ ilçe merkezindeki liselerde 2014–2015 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören toplam 466 (188 kız, 278 erkek) öğrenci katılmıştır. Araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans tezi kapsamında onaylanmış (Yıldız, 2018) ve MEB Balâ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 14588481-605.99-E.5516273 sayılı araştırma izniyle farklı türden dört ayrı lisede gerçekleştirilmiştir. Bu okullardaki toplam öğrenci sayısı olan 916 öğrenciden oranlı ve tabakalı olarak 466 öğrenci seçilmiştir (Balci, 2013).

Veri Toplama Aracı ve Analizler

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin bazı sosyo-demografik ve spora ilişkin bilgilerinden oluşan 16 soruluk bilgi formu ile Güllü ve Güçlü (2009) tarafından geliştirilen “Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 11 olumsuz ve 24 olumlu, toplam 35 sorudan oluşmaktadır. Güllü ve Güçlü (2009) ortaöğretim öğrencilerine uygulayarak elde ettikleri güvenilirlik katsayısını 0.80 olarak ve tutarlılık katsayısını (Cronbach Alfa) 0.94 olarak bulmuşlardır. Bu çalışmada da 0.813 Cronbach Alfa katsayısı elde edilmiştir.

Verilerin analizleri SPSS-21 ve LISREL-8.8 programlarında gerçekleştirilmiştir. Test sınamalarında anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak belirlenmiştir. İkili karşılaştırmalar için Mann-Whitney U testi, çoklu karşılaştırmalarda Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Gruplar arasında fark çıkması halinde farkın kaynağını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

BULGULAR**Tablo 1. Cinsiyete Göre BES Dersine İlişkin Tutumların Karşılaştırılması**
Comparison of Attitudes Towards PES Lesson by Gender

Cinsiyet	Öğrenci Sayıları		Tutum Puanları		Mann Whitney U Testi		
	N	%	$\bar{X}$	Ss.	Sıra Ortalama	U	p
Kız	188	59.7	3.24	0.492	216.36	21367.5	0.001*
Erkek	278	40.3	3.78	0.504	258.84		

*p<0.05

Genel olarak ortaöğretim öğrencilerinin BES dersine ilişkin tutumları “kararsıza yakın” (ortalama puanı 3.29, kararsız ve katılıyorum arasında) bulunmuştur. Bununla birlikte kız ve erkek öğrencilerin tutum puanları arasındaki fark çok anlamlı bulunmuştur (p=0.001); erkek öğrencilerin puanları kız öğrencilere göre daha yüksektir (Tablo 1). Öğrencilerin sınıflarına göre tutum puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, kız öğrencilerin tutum puanları son sınıfta ve başından beri en çok 3.30 düzeyinde, ortalaması ise 3.24 iken; başlangıçta 3.45 gibi daha yüksek puanlara ve 3.37 ortalamaya sahip erkek öğrencilerin tutum puanları son (12.) sınıfta daha belirgin biçimde düşmektedir. Ayrıca, kız (11. Sınıf, 3.10 ortalama) ve erkek (12. Sınıf, 3.19 ortalama) öğrencilerin en düşük puan aldıkları sınıflar farklılaşırken en yüksek puan aldıkları sınıf (9. sınıf) aynıdır. Özellikle 9. ($\bar{X}$: 3.45) ve 12. ($\bar{X}$: 3.19) sınıflardaki erkeklerin tutum puanları arasındaki fark daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin 9.-12. sınıflardaki ortalama tutum puanları sırasıyla 3.36-3.22-3.23-3.26 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Spor Alanlarını Kullanma Durumuna Göre BES Dersine Yönelik Tutumların Karşılaştırılması
Comparison of Attitudes Towards PES Lesson by the Sports Facility Usage Status

Spor Alanı Yeterliliği	Öğrenci Sayıları		Tutum Puanları		Kruskal-Wallis H Testi			Mann Whitney U Testi	
	N	%	$\bar{X}$	Ss.	Sıra Ortalama	KW	p	Gruplar	p
Evet	36	7.7	3.46	0.419	290.92	11.127	0.004*	Evet	0.004*
								+	
Kısmen	85	18.2	3.38	0.413	254.95	11.127	0.004*	Hayır	0.043*
								Kısmen	
Hayır	345	74.0	3.25	0.522	222.22	11.127	0.004*	+	0.043*
								Hayır	

*p<0.05

Okullarındaki spor alanlarının yeterince ve kısmen kullanabildiğini ifade eden öğrencilerin BES dersine ilişkin tutum puanları, kullanamadığını ifade edenlere göre sırasıyla çok anlamlı ve anlamlı düzeyde (p=0.004 ve p=0.043) yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 3. Serbest Zamanlarda Spor Yapma Sıklıklarına Göre BES Dersine İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması
Comparison of Attitudes Towards PES Lesson by the Frequency of Participating in Sports in Leisure Time

Spor Yapma Sıklığı	Öğrenci Sayıları		Tutum Puanları		Kruskal-Wallis H Testi			Mann Whitney U Testi		
	N	%	$\bar{X}$	Ss.	Sıra Ortalama	KW	p	Gruplar	p	
Her Zaman	66	14.2	3.46	0.459	283.88	14.545	0.002*	Her Zaman + Ara Sıra	0.036*	
Ara Sıra	149	32.0	3.30	0.525	241.37					
Nadiren	104	22.3	3.28	0.444	221.53			Her Zaman + Nadiren		0.002*
Hiç	147	31.5	3.21	0.516	211.37			Her Zaman + Hiç		0.000*

*p<0.05

Öğrencilerden, her zaman spor yaptığını ve fiziksel aktiviteye katıldığını belirtenlerin tutum puanı farkı “ara sıra”, “nadiren” ve “hiçbir zaman” cevabını verenlere göre sırasıyla anlamlı, çok ve yüksek düzeyde anlamlı bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 4. Bir Spor Kulübünde Spor Yapma Durumlarına Göre BES Dersine İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması
Comparison of Attitudes Towards PES Lesson by the Status of Participating in Sports in an Athletic Club

Bir Spor Kulübünde Spor Yapma Durumu	Öğrenci Sayıları		Tutum Puanları		Kruskal-Wallis H Testi			Mann Whitney U Testi	
	N	%	$\bar{X}$	Ss.	Sıra Ortalama	KW	p	Gruplar	p
Evet	54	11.6	3.34	0.567	250.11	7.805	0.020*	Bazen + Hayır	0.009*
Bazen	53	11.4	3.42	0.510	276.58				
Hayır	359	77.0	3.27	0.487	224.64				

*p<0.05

Ayrıca, bir spor kulübünde bazen spor yapanların tutum puanları hiç yapmadığını belirtenlere göre çok anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 4).

Ortaöğretim öğrencilerinin lise türlerine göre BES derslerine ilişkin tutumları kararsıza yakın olmakla birlikte en düşük değerleri Anadolu Lisesi ($\bar{X}$: 3.24) en yüksek değerleri ise Sağlık Meslek Lisesi ($\bar{X}$: 3.40) öğrencilerinin aldıkları görülmektedir. Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin tutum puanları, İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}$: 3,30) dışındaki lise (Mesleki ve Teknik Lise: 3,27 ve Anadolu Lisesi) öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Yaşları en yüksek olan öğrencilerin tutum puanları en düşük bulunmuştur. Ancak, öğrencilerin sınıflarına, yaşlarına, kardeş sayılarına, kardeşlerinin fiziksel aktivite veya spora katılım durumlarına, ebeveynlerinin eğitim düzeylerine, ailelerinin ortalama aylık gelirlerine, üniversite hazırlık kurslarına katılım durumlarına ve anne veya babasının aktif olarak spor yapma durumlarına göre ise tutum puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Ankara'nın Balâ ilçesinde öğrenim gören lise öğrencilerinin BES dersine ilişkin tutum puanları, orta değerlerin biraz üzerinde, kararsıza yakın bulunmuştur. Bu sonuç, Türkiye'de ve dünyada ortaöğretim düzeyinde yapılan ve yüksek tutum değerleri tespit edilen benzer araştırmaların sonuçlarına göre düşüktür (Luke ve Sinclair, 1991; Chung ve Phillips, 2002; Güllü, 2007; Koca, Aşçı ve Demirhan 2005; Güllü ve ark. 2016). Literatürde orta veya düşük düzeyde (olumsuz) tutum puanları elde eden çalışmalar da bulunmaktadır (Balyan, 2009; Gürbüz ve Özkan, 2012; Yanık, 2015; Keskin ve ark., 2016). Bu çalışmada tutum puanları yüksek bulunmamakla birlikte, öğrencilerin BES dersine yönelik tutumlarının ortaöğretimin ilk yıllarında daha olumlu olduğunu ortaya koyan literatürle uyumaktadır (Treanor ve ark., 1998; Barr-Anderson ve ark., 2008).

Ayrıca, bu çalışmada öğrencilerin cinsiyet, okul türü ve sporla ilgili değişkenler açısından tutumlarında anlamlı düzeylerde farklılıklar olduğu ortaya konmuştur ($p < 0.05$). Bu değişkenlere ilişkin tartışma ve öneriler aşağıda sunulmuştur.

BES Dersine Yönelik Tutum ve Cinsiyet Faktörü

Türkiye'de gerçekleştirilen birçok çalışma, çalışmamızın paralelinde, erkek öğrencilerin BES dersine yönelik tutumlarını kız öğrencilere kıyasla daha yüksek bulmuştur (Koca ve Demirhan, 2004; Güllü, 2007; Balyan, 2009; Taşgın ve Tekin, 2009; Akandere ve ark. 2010). İlk ve ortaöğretim düzeyinde gerçekleştirilen bazı çalışmalarda ise özellikle de ilköğretim düzeyinde kız öğrencilerin BES dersine yönelik tutumları daha yüksek bulunmuştur (Gary ve David, 1991; Birtwistle ve Brodie, 1991; Treanor ve ark., 1998; Altay ve Özdemir, 2006; Koçak ve Hürmeriç, 2006). Bizim çalışmamızda kız öğrenciler sadece 12. sınıfta daha yüksek puan almıştır. Farklı yıllarda ve gruplarda yapılan incelemelerde, öğrencilerin ilkokuldan itibaren ilerleyen sınıflarda BES dersine yönelik olumlu tutumlarında giderek azalma olduğu görülmüş; bu eğilim her iki cinsiyette görülmekle birlikte, bu çalışmaların bazılarında kız öğrencilerin tutumlarında daha belirgin bir düşüş meydana geldiği belirlenmiştir (Treanor ve ark., 1998; Altay ve Özdemir, 2006; Holoğlu, 2006; Subramaniam ve Silverman, 2007; Güllü, 2007;

Mercier ve ark., 2017). Bu çalışmada, özellikle kız öğrencilerde başlangıçta da yüksek olmayan tutum puanlarında giderek anlamlı farklar oluşturmayan bir azalma eğilimi gözlenmiştir; erkeklerin tutum puanlarında azalma istatistiksel açıdan daha fazla olmakla birlikte ortalama tutum puanları kız öğrencilere göre daha yüksektir.

Kız öğrencilerin spor alanlarına katılım engellerine ilişkin (Yaprak ve Amman, 2009) bazı durumlara bu çalışma sırasındaki gözlemlerde de rastlanmıştır (kız çocuklarını spordan dışlayan baskılar yüzünden bu çocukların BES dersine, örneğin “ayıp” diye katılmak istememesi gibi). Bununla birlikte, kadın veya erkek beden eğitimi ve spor öğretmenliği alanındaki öğretim elemanlarının, kadınların ve kız çocuklarının yaşadıkları ek sorunları araştırmalarına ve uygulamalarına dâhil etmek konusunda direnç gösterdikleri de kaydedilmiştir (Hall, 1996). Bu verilere göre, kız ve erkek öğrencilerin BES ve ilgili aktivitelere katılımıyla ilgili belirgin bir eşitsizlik ve müdahale edilmesi gereken sorunlarda çeşitlilik sözkonusudur (Hall, 1996; Barr-Anderson ve ark., 2008; Yaprak ve Amman, 2009). Sözkonusu sonuçlar ve gözlemlerimiz, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının gözetildiği uygulamaların geliştirilmesine ve var olanların ise etkililiğinin takibine ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Bu çalışmada BES dersine yönelik genel olarak düşük olan tutum puanlarının yanı sıra kız öğrencilerin tutum puanlarının daha düşük düzeyde seyretmesini açıklamaya katkı sağlayacak sahaya özgü derinlemesine ve nitel çalışmaların yapılması ve bunların tekrarı faydalı olacaktır.

Sporla İlgili Etkileşimler ve BES Dersine Yönelik Tutumlar

Kretschmann ve Wrobel (2014), algıların tutum üzerinde belirleyici etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Bir şey veya durum hakkında ne kadar çok bilgi sahibiysek, o şey veya durum hakkındaki algılarımız da o oranda fazla ya da farklı olabilir (Kretschmann ve Wrobel, 2014). Öğrencilerin fiziksel aktivitenin faydalı olduğu yönündeki algıları ve serbest zamanlarında fiziksel aktiviteye katılım etkinlikleri ile BES dersinden hoşlanmaları arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur (Barr-Anderson ve ark., 2008). Bu çalışmada da Sağlık Meslek Lisesine devam eden, serbest zamanlarında her zaman ve bir kulüpte bazen spor yaptığını ve okullarındaki spor alanlarının yeterli olduğunu bildiren öğrencilerin tutumlarının anlamlı düzeyde yüksek bulunması, öğrencilerin sağlık veya sporla ilgili farkındalık, deneyim veya algı durumlarındaki farklılıktan kaynaklanabilir.

İrdelenmesi gereken bir diğer soru, neden “bir spor kulübünde düzenli olarak spor yapıyor musunuz” sorusuna evet diyen öğrenciler, “bazen” cevabını veren öğrencilere göre daha düşük puan almıştır? Daha yoğun spor katılımı, hiç katılmayanlardaki gibi anlamlı düzeyde olmasa bile, tutum puanlarında azalma ile ilişkilenebilir. Bu konunun da araştırılarak aydınlatılması çocukların üstün yararı açısından önemlidir. Benzer biçimde, serbest zamanlarında fiziksel aktivite ve spora katılanların veya bir spor kulübünde düzenli olarak spor yapanların tutumlarında anlamlı düzeyde farklılık tespit eden çalışmalar bulunmakta (Koca ve Demirhan, 2004; Akandere ve ark., 2010; Güllü, 2007; Chung ve Philips, 2004; Güllü ve ark., 2016), ancak, araştırmalarda fiziksel aktivite veya spora katılanların kendi aralarındaki tutum farklılıklarına ilişkin verilerin sıklıkla dahil edilmeyişi daha ileri karşılaştırma yapılmasına imkan vermemektedir.

Öte yandan, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerine, idealindeki bölüm olduğu veya sporcu olduğu için tercih edip giren öğrencilerin tutumlarının da diğer nedenlerle tercih edenlere göre daha güçlü olduğu; beklentileriyle sunulan program arasında uyum olduğunu düşünen öğrencilerin “derslerine, arkadaşlarına, öğretim elemanlarına ve bölümlerine yönelik tutumlarında daha kararlı” olduğu ortaya konmuştur (Gürbüz ve Sunay, 2005). İlk ve orta öğretim öğrencilerinin BES dersine yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde ve motivasyonlarında öğretmenlerin rolü güçlü bulunduğundan (Rikard ve Banville, 2006; Kretschmann ve Wrobel, 2014), iyileştirme çalışmalarında, öğretmenin alanına yönelik tutumlarının ve yükseköğrenim dâhil alanın koşullarına dair dinamiklerin göz önünde bulundurulduğu kapsamlı yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, Ankara’da önde gelen dört üniversitede beden eğitimi öğretmeni adaylarıyla yapılan söz konusu araştırmanın (Gürbüz ve Sunay, 2005) bulguları yol göstericidir. Gürbüz ve Sunay (2005), beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerinde, öğretim elemanlarının öğretim becerilerini geliştirmeleri ve mesleğin uygulama alanına dönük derslerin eğitim programlarında daha çok yer alması gibi öğretmen adaylarının ilgi ve becerilerini arttırmaya yönelik çözüm önerilerine işaret etmiştir.

Bu çalışmada, bir kulüpte veya serbest zamanlarında fiziksel aktivite ve spora katılanların tutum puanları katılmayanlara göre yüksek olmakla birlikte, öğrencilerin %77’si bir spor kulübünde spor yapmamakta, %50’den fazlası ise serbest zamanlarında fiziksel aktivite veya spora ya nadiren katılmakta veya hiç katılmamaktadır. Öğrencilerin genel tutum ortalamalarının kararsızca yakın oluşu ve yukarıdaki katılım durumlarına ek olarak spor alanlarını yeterince kullanamadıklarını ifade edenlerin oranı da tabloyu olumsuzlaştırmaktadır. Öğrencilerin %74’ü okullarındaki spor alanlarını yeterince kullanamadıklarını dile getirmişlerdir. Buna kısmen kullanabildiklerini söyleyenler eklendiğinde oran %92,2’ye (n: 430) çıkmaktadır (sadece 36 öğrenci yeterince kullanabildiğini belirtmiştir). Ancak okullarındaki spor alanlarını yeterince ve kısmen kullandığını ifade eden öğrencilerin (n: 121) tutum puanları kullanamadıklarını ifade edenlerden (n: 345) anlamlı düzeyde yüksektir.

Söz konusu kullanım kısıtının hangi ölçüde kişisel deneyim veya algıyla, okulların fiziki koşulları ve öğretmenlerin yaklaşımları gibi eğitim-öğretim hizmetlerinin bileşenleri ve organizasyonu veya daha farklı toplumsal sorunlarla ilişkili sınırlılıklardan kaynaklandığının belirlenmesi ve buna uygun tedbirlerin işletilmesi gerekmektedir. Alanda, öğrencilerin BES dersine ilişkin tutumlarını değiştirmek amacıyla tasarlanmış girişimlerin geliştirilmesine ve bunların değerlendirilmelerine olan ihtiyaç devam etmektedir (Kretschmann ve Wrobel, 2014).

Barr-Anderson ve arkadaşları (2008), araştırmalarında BES dersinden hoşlanmada sosyo-demografik faktörlerin değil, kişisel veya algılanan çevresel faktörlerin anlamlı düzeyde etkili olduğunu bulmuştur. Bazı çalışmalarda, spor tesislerinin ve malzemelerin yetersizliğinden ve bu nedenle derslerin amacına uygun olarak işlenmediğinden, hatta spor alanının yetersizliğini, derse ilişkin hedeflenen amaçlara ulaşamamasında birinci etken olduğundan bahsedilmektedir (Sönmez, 1989; Demirhan ve ark., 2002; Karakuş, 2005). Balâ ilçesindeki okulların tesislerinde bu araştırmanın ardından birtakım iyileştirmelerin yapıldığı gözlenmiştir. Bu iyileştirmeler, bunlara bağlı olarak

tutumlardaki olası değişim ve farklı değişkenler göz önünde bulundurularak gelecek araştırmalar planlanabilir.

Okul Türüne ve Diğer Değişkenlere Göre BES Dersine Yönelik Tutumlar

Ortaöğretim öğrencilerinin okul türlerine göre BES derslerine ilişkin tutumları kararsıza yakın olmakla birlikte en düşük değerleri Anadolu Lisesi, en yüksek değerleri ise Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri almıştır. Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin İmam Hatip Lisesi hariç diğer liselerdeki öğrencilere göre BES dersine ilişkin tutumları anlamlı düzeyde daha olumlu bulunmuştur. Kretschmann ve Wrobel (2014)'in işaret ettiği bilgi, algı ve tutum ilişkisinden hareketle, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin mesleki eğitim içeriklerinin, BES'in insan sağlığı için önemi, insan bedeni ve hareketin ilişkisi gibi konuları daha detaylı içermesi sözkonusu farkın oluşmasında belirleyici olmuş olabilir.

Güllü (2007) genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin BES dersine ilişkin tutumlarının mesleki ve teknik liselere devam eden öğrencilerin tutumlarından anlamlı düzeyde daha olumlu olduğunu bulmuştur. Ayrıca Balyan (2009), özel liselere devam eden öğrencilerin tutumlarının devlet liselerindeki öğrencilerden daha olumlu olduğunu bulmuştur; bununla birlikte, özel okullardaki kız öğrenciler devlet okullarındaki erkek öğrencilerden düşük puan almış ve devlet okullarındaki kız öğrencilerin puanı da en düşük bulunmuştur (Balyan, 2009).

Araştırmalar ayrıca, ailenin tutumu, eğitim düzeyleri ve sporla ilgili çevresel koşullar gibi pek çok faktörün BES'e yönelik tutumlar üzerinde etkili olabileceğini vurgulamışlardır (Holoğlu, 2006; Tatal, 2011; Kretschmann ve Wrobel, 2014). Bununla birlikte, Balâ örneğinde öğrencilerin sınıflarına, yaşlarına, kardeş sayılarına, kardeşlerinin fiziksel aktivite veya spora katılım durumlarına, ebeveynlerinin eğitim düzeylerine ve aktif olarak spor yapma durumlarına, ailelerinin ortalama aylık gelirlerine ve üniversite hazırlık kurslarına katılım durumlarına göre tutum puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgular arasında göze çarpan bazı farklara (örneğin yaşa, sınıfa göre tutumlarına) tartışmada değinilmiştir. Ayrıca, bazı araştırmalar, öğrencilerin öğretmenleriyle ilgili çeşitli algıları (Güllü, 2007) ve vücut kitle indeksleri (Body mass index, BMI) gibi (Güllü, 2007; Barr-Anderson ve ark., 2008) bu çalışmada kullanmadığımız farklı bazı değişkenler açısından öğrencilerin BES dersine yönelik tutumları (Güllü, 2007) veya bu dersten hoşlanma durumları (Barr-Anderson ve ark., 2008) hakkında veriler sağlamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, öğrencilerin spora ilişkin tutumları kararsıza yakın bulunmuş, tutumlarındaki anlamlı düzeydeki farklılıklar cinsiyet, okul türü ve sporla ilgili bazı verilerde ortaya çıkmıştır. Benzer araştırmaların sonuçları, hem tutum düzeyleri hem de çeşitli değişkenlerin bu düzeylere etkisi bakımından farklılaşabilmektedir. Türkiye'de ve dünyada yapılan çalışmalarda hem yüksek (Luke ve Sinclair, 1991; Chung ve Phillips, 2002; Güllü, 2007; Koca, Aşçı ve Demirhan, 2005) hem de orta veya düşük (Balyan, 2009; Gürbüz ve Özkan, 2012; Keskin ve ark., 2016) tutum puanları bulunmuştur. Öte yandan, özellikle toplumsal cinsiyete (Hall, 1996; Güllü, 2007; Subramaniam ve Silverman, 2007; Yaprak ve Amman, 2009; Balyan, 2009) ve sporla

etkileşim öyküsüne (Chung ve Philips, 2004; Karakuş, 2005; Gürbüz ve Sunay, 2005; Güllü ve ark., 2016; Kretschmann ve Wrobel, 2014) ilişkin birçok araştırmayla bu çalışmanın çeşitli sonuçları örtüşmektedir. Araştırmada BES dersine yönelik kararsız ya da yakın olan tutum puanlarının, erkek öğrencilerin yanı sıra okulun tesislerini yeterli bulan, bir spor kulübünde veya serbest zamanlarında spor yapan veya fiziksel aktiviteye katılan öğrencilerde anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak, öğrencilerin %90'ından fazlası okullarında spor alanlarını yeterince kullanmadığını veya kısmen kullandığını, %77'si bir spor kulübünde spor yapmadığını, %50'den fazlası ise serbest zamanlarında fiziksel aktivite veya spora ya nadiren katılmakta veya hiç katılmamakta olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçların yanı sıra, bu yaş grubunda öğrencilerin BES dersine yönelik tutumlarının daha iyi olmaması ve giderek azalma eğilimi, yaşam boyu fiziksel aktiviteye katılım durumları ve dolayısıyla fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal sağlıkları bakımından endişe verici niteliktedir.

Literatür (Hall 1996; Barr-Anderson ve ark., 2008; Yaprak ve Amman, 2009; Balyan 2009; Güllü ve ark. 2016) ve bu araştırmanın sonuçlarına göre devlet okulları, kız çocukları ve sporla etkileşimi olmayan veya daha sınırlı olan çocuklar söz konusu olduğunda, BES dersine yönelik tutum ve katılım bakımından belirgin bir farklılık ve müdahale edilmesi gereken sorunlarda artan çeşitlilik söz konusudur. Yerelde BES dersine yönelik genel olarak düşük olan tutum puanlarının yanı sıra söz konusu grupların tutum puanlarının daha düşük düzeyde seyretmesini ve puanlardaki dalgalanmaları açıklamaya katkı sağlayacak sahaya özgü derinlemesine ve nitel çalışmaların yapılması ve bunların takibi faydalı olacaktır. Daha olumlu sonuçlar için programların tüm öğrencilerin eşit katılımlarını sağlayacak biçimde geliştirilmesine veya desteklenmesine odaklanılabilir. Bu yönde örneğin, (nitelikli öğretmen yetiştirilmesinden fiziksel imkânların iyileştirilmesine) kapsamlı çalışmalarla BES ve fiziksel aktivite derslerinin niteliğinin her okulda belirli bir standarda yükseltilmesi, erişimi daha sınırlı olabilecek çeşitli öğrencilerin özel ihtiyaçlarının ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının gözetilmesinin yanı sıra var olan uygulamaların etkililiğinin ve gerekli adımların sürekliliğinin takip edilmesi, üzerinde durulabilecek başlıklar arasındadır.

Söz konusu başlıklarda, mevcut bilgiler ışığında birtakım çalışmalar gerçekleştirilebileceği gibi, belirli hususlara ilişkin özgün ihtiyaçların belirginleştirilmesi açısından sahaya özgü daha ileri araştırmalara başvurulabilir. Örneğin, bu çalışmadaki öğrencilerin tutumlarının yüksek olmamasının ne ölçüde kişisel deneyim veya algıyla, okulların fiziki koşullarıyla, eğitim-öğretim hizmetlerinin organizasyonu veya daha farklı toplumsal sorunlarla ilişkili sınırlılıklardan kaynaklandığının belirlenmesi ve bunlara uygun tedbirlerin işletilmesi için daha ileri çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma, bu hususlara ilişkin toplanan verilerle sınırlı birtakım cevaplar sağlamıştır. Örneğin bu çalışma, bilgi formuna dâhil edilmediği için öğrenciler arasında engelli bireylerin olup olmadığı ve varsa, bu öğrencilerin BES dersine yönelik tutumları hakkında bilgi sağlayamamıştır. Ancak, engelli bireylerin beden eğitimi ve spor dersine katılımlarına ilişkin sorunlar ve bu yönde yapılması gerekenler dünya çapında ve örgütlü biçimde ele alınmaktadır (IFAPA, 2018). Bu konuda harekete geçmek için bu öğrencilerin fiziksel olarak aktif yaşam becerileri ve hayat boyu katılım alışkanlıkları kazanmasında önemli rolleri bulunan BES dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesi bir fikir verebilir. Ancak böyle bir araştırma, (özel eğitilmiş beden eğitimi

öğretmeni sayısının sınırlı oluşu gibi) mevcut veriler ışığında yapılabileceklerden, örneğin eğitim kurumlarındaki personelin mesleki becerilerine uyarlanmış BES uygulamalarının dâhil edilerek öğrencilerin kazanımlarını arttırmaya odaklı çalışmalardan daha öncelikli olmayabilir. Bu araştırma, Ankara ilinin Bala ilçesindeki dört lisede BES dersine katılan ortaöğretim öğrencilerini kapsamıştır. Benzer araştırmalar farklı ilçe ve illerdeki farklı okul türlerini ve diğer bazı değişkenleri kapsayacak şekilde yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Akandere M, Özyalvaç NT, Duman S (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ile akademik başarı motivasyonlarının incelenmesi (Konya Anadolu Lisesi Örneği)*. Selçuk Ün Sos Bil Ens Der, 24, 1-13.
2. Altay F, Özdemir Z (2006). *Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim 1. kademesinde öğrenim gören 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının karşılaştırılması*. 9. Uluslar Arası Spor Bilimleri Kongresi. 15 (25), 591-593.
3. Balcı A (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem.
4. Balyan M (2009). *İlköğretim 2. kademe ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumları, sosyal beceri ve özyeterlik düzeylerinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi. İzmir: Ege Ün. Sağlık Bil. Ens.
5. Barr-Anderson DJ, Neumark-Sztainer D, Lytle L ve ark. (2008). *But I Like PE*, Res Q Exerc Sport, 79 (1), 18-27, DOI: 10.1080/02701367.2008.10599456.
6. Birtwistle GE, Brodie DA (1991). *Children's attitudes towards activity and perceptions of physical education*. Health Educ Res, 6 (4), 465-478.
7. Chung M, Phillips A (2002). *The Relationship Between Attitude Toward Physical Education and Leisure-Time Exercise in High School Students*. The Physical Educator, 59 (3), 26-38.
8. Committee on Physical Activity and Physical Education in the School Environment; Food and Nutrition Board; Institute of Medicine (2013). *Approaches to Physical Education in Schools*. İçinde: (Ed.) Kohl HW III, Cook HD. *Educating the Student Body: Taking Physical Activity and Physical Education to School*. Washington DC: National Academies Press, Erişim: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK201493/>. Erişim Tarihi: 10.09.2018.
9. Demirhan, G, Coşkun, H, Altay, F (2002). *Beden eğitimi öğretmenlerinin niteliklerine ilişkin görüşler*. Eğitim ve Bilim Dergisi. 27 (123), 35-41.
10. Dismore H, Bailey R (2011). *Fun and enjoyment in physical education: young people's attitudes*. Research Papers in Education, 26 (4), 499-516.
11. Duda JL (1996). *Maximizing motivation in sport and physical education among children and adolescents: The case for greater task involvement*. Quest, 48, 290-302.
12. Gary EB, David AB (1991). *Children's attitudes towards activity and perceptions of physical education*. Health Educ Res, 6 (4), 465-478.
13. Güllü M (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının araştırılması*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Ün. Eğitim Bil. Ens.
14. Güllü M, Güçlü M (2009). *Ortaöğretim öğrencileri için beden eğitimi dersi tutum ölçeği geliştirilmesi*. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3 (2), 138-151.
15. Güllü, M, Şarvan-Cengiz, Ş, Öztaşyonar, Y ve ark. (2016). *Ortaokul Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği)*. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi. 1 (2), 49-61.
16. Gürbüz, A, Özkan, H (2012). *Determining the attitude of secondary school students toward physical education of sport lesson (Muğla sample)*. PJSS, 3 (2), 78-89.
17. Gürbüz P, Sunay H (2005). *Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının tutumları (Ankara ili örneği)*. Eğitim ve Bilim. 30 (137), 27-37.
18. Hall MA (1996). *Feminism and Sporting Bodies: Essays on Theory and Practice*. Champaign, IL: Human Kinetics.
19. Halsey E, Porter L (1963). *Physical Education for Children*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
20. Holoğlu OG (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrenim gören kız öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutumları*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Ün. Sağlık Bil. Ens.

21. IFAPA (International Federation of the Adapted Physical Activity). *APE (Adapted Physical Education)*. Erişim Adresi: <http://ifapa.net/ape/>. Erişim Tarihi: 10.09.2018.
22. Karakuş E (2005). *Resmi ortaöğretim kurumlarında beden eğitimi derslerinin uygulamalarında karşılaşılan sorunlara ilişkin öğrencilerin ve beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri (Kırıkkale ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Ün. Eğitim Bil. Ens.
23. Keskin N, Öncü E, Küçük-Kılıç S (2016). *Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum ve öz-yeterlikleri*. Ankara Üniv. Spor Bil Fak, 14 (1), 93-107.
24. Koca C, Demirhan G (2004). An examination of high school students' attitudes toward physical education with regard to sex and sport participation. *Percept Motor Skill*, 98 (1), 754-758.
25. Koca C, Aşçı FH, Demirhan G. (2005). *Attitudes toward physical education and class preferences of Turkish adolescents in terms of school gender composition*. *Adolescence*, 40 (158), 365-373.
26. Koçak S, Hürmeriç I (2006). *Attitudes toward physical education classes of primary school students in Turkey*. *Percept Mot Skills*, 103 (1), 296-300.
27. Kretschmann R, Wrobel D (2014). *Student's Attitudes Towards Physical Education*. İçinde: Ed. Ricky Todaro, *Handbook of Physical Education Research*. New York: Nova Science Publishers Inc. ISBN: 978-1-63321-076-9.
28. Luke MD, Sinclair GD (1991) *Gender differences in adolescents' attitudes toward physical education*, *Journal of Teaching in Physical Education*, 11, 31-46.
29. McKenzie TL, Alcaraz JE, Sallis JF (1994) *Assessing children's liking for activity units in an elementary school physical education curriculum*, *JTPE*, 13, 206-215.
30. MEB-TTKB (Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı) (2017) *Ortaöğretim Beden Eğitimi ve Spor Dersi (9, 10, 11, 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve 80 Sayılı, 17.07.2017 Tarihli Kararı*. Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/21173451_ort_ogrtm_hdc_2018.pdf. Erişim Tarihi: 10.11.2017.
31. MEB-TTKB (Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı) (2018). *Ortaöğretim Beden Eğitimi ve Spor Dersi (9, 10, 11, 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve 24 Sayılı, 19.01.2018 Tarihli Kurul Kararı*. Erişim: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=334>. Erişim Tarihi: 25.09.2018.
32. Mercier K, Donovan C, Gibbone A ve ark. (2017). *Three-year study of students' attitudes toward physical education: Grades 4-8*. *Res Q Exerc Sport*. Sep 88 (3), 307-315. DOI: 10.1080/02701367.2017.1339862.
33. Papaioannou A (1995). *Motivation and Goal Perspectives in Physical Activity for Children*. İçinde: (Ed.) S. Biddle, *European Perspectives on Exercise and Sport Psychology* (pp. 245-269). Leeds, United Kingdom: Human Kinetics.
34. Papaioannou A (1998). *Students' perceptions of the physical education class environment for boys and girls and the perceived motivational climate*, *Res Q Exerc Sport*, 69 (3), 267-275, DOI: 10.1080/02701367.1998.10607693.
35. Rikard GL, Baville D (2006). *High school student attitudes about physical education*. *Sport Educ Soc*, 11 (4), 385-400, DOI: 10.1080/13573320600924882.
36. Solmon MA, Carter GA (1995) *Kindergarten and first-grade students' perceptions of physical education in one teacher's classes*. *ESJ*, 95, 355-365.
37. Sönmez G (1989). *İlkokullarda beden eğitimi dersi uygulamaları ile ilgili sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Ün. Sağlık Bil. Ens.
38. Subramaniam PR, Silverman S (2007). *Middle school students' attitudes toward physical education*. *Teaching and Teacher Education*, 23, 602-611. DOI:10.1016/j.tate.2007.02.003.
39. Tannehill D, Zakrajsek D (1993). *Student attitudes toward physical education: a multicultural study*. *JTPE*, 13, 78-84.
40. Taşgın Ö, Tekin M (2009). *Çeşitli değişkenlere göre ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutum ve görüşleri*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (2), 457-466.
41. Treanor L, Graber K, Housner L ve ark. (1998). *Middle school students' perceptions of coeducational and same-sex physical education classes*. *JTPE*, 18 (1), 43-56.
42. Tural V (2011). *İlköğretim öğrenci velilerinin beden eğitimi dersine karşı tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. *YYÜEFD*, 15 (1), 142-153.
43. Wuest AD, Bucher CA (1999): *Foundations of Physical Education and Sport*. Boston: McGraw-Hill.

44. Yanık M, Çamlıyer H (2015). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları ile okula yabancılaşma düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. USEABD, 1 (1), 9-19.
45. Yaprak P, Amman MT (2009). *Sporda kadınlar ve sorunları*. Turk Kick Boks Federasyon Spor Bilim Derg. 2 (1), 39-49.
46. Yıldız E (2018). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının incelenmesi (Bala İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Ün. Eğitim Bil. Ens. BES Öğretmenliği A.B.D.